

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองประเทศไม่ว่าจะเป็นการปกครองแบบใด ทุกประเทศก็ล้วนแล้วต้องมีผู้นำ ผู้นำทางการเมืองเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบการเมือง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของระบบการเมืองที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา หรือผู้นำในแบบประธานาธิบดีของประเทศที่ปกครองโดยอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ หรือประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดีก็ตาม ผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำรัฐบาลจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ระบบการเมืองขับเคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำการเมืองและสถาบันผู้นำจึงเป็นกลไกอันสำคัญในโครงสร้างของระบบการเมือง ระบบการเมืองจะไม่สามารถดำเนินไปได้ หากโครงสร้างของระบบการเมืองในระบอบนั้นขาดผู้นำทางการเมือง หรือผู้นำรัฐบาล

ผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในระดับสูง เช่น พระมหากษัตริย์ (ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) หรือ นายกรัฐมนตรี หรือประธานาธิบดี อันมีความสำคัญยิ่งต่อคนในสังคม มีความสำคัญในการดูแลความสงบเรียบร้อยภายในประเทศป้องกันศัตรูภายนอกมารุกรานและสร้างความเจริญให้สังคม ผู้นำที่ดีสามารถสร้างความหวัง ศรัทธา และขวัญให้แก่คนในชาติสามารถพาชาติผ่านอันตรายมาได้ ยกตัวอย่าง เช่น เซอร์วินสตัน เชอร์ชิล นายกรัฐมนตรีของอังกฤษในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น ถ้าอังกฤษมีนายกรัฐมนตรีคนอื่นที่ไม่เข้มแข็งและมีความสามารถในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่คนในชาติอย่างเชอร์ชิล อังกฤษอาจพ่ายแพ้แก่กองทัพของเยอรมนีภายใต้การนำของฮิตเลอร์ก็ได้ (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ 2538: 152)

ผู้นำของไทยในอดีต เช่น พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราช ทรงสร้างความเจริญให้แก่ประเทศไทยในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านสาธารณสุข การคมนาคม และการศึกษาทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการเลิกทาสและทรงปฏิรูประบอบราชการ ที่สำคัญมากประการหนึ่งก็คือ พระองค์สามารถรักษาเอกราชของชาติได้ ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านของเรากลายเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตกไปจนหมดสิ้น ซึ่งนี่เป็นระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในสมัยหนึ่ง

การศึกษาประวัติและผลงานของผู้นำแต่ละคนอาจทำให้เข้าใจได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าต้องการศึกษาให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำทฤษฎีทางจิตวิทยามาช่วยตอบคำถามเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในหลายๆ ประเด็น ได้แก่

1. ทำไมคนบางคนจึงอยากเป็นผู้นำทางการเมืองมากกว่าคนทั่วไป แม้ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้คนเข้าแข่งขันเพื่อรับเลือกตั้งเป็นผู้นำ แต่ก็มีเพียงคนจำนวนน้อยที่เสนอตัวเองขึ้นมาเป็นผู้นำ และผู้ที่เสนอตัวเองให้ประชาชนเลือกเป็นผู้นำนั้น บางคนก็จะทุ่มเทอย่างมาก ทั้งกำลังกาย กำลังเงิน สติปัญญา เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ แต่บางคนก็จะใช้ความพยายามเพียงเล็กน้อยแล้วก็เลิกราไป ในขณะที่บางคนลงสมัครเป็นผู้แทนราษฎรตั้งแต่อายุยังน้อย จนอายุเกิน 60 ปี 70 ปียังไม่เลิก

2. ในกลุ่มผู้คนที่มีความต้องการอำนาจทางการเมืองนั้น วิธีการได้มาซึ่งอำนาจก็แตกต่างกันออกไปบางคนอาจจะใช้วิธีที่อยู่ในกรอบของกฎหมาย บางคนอาจจะไม่ใช่

3. เมื่อได้มาซึ่งอำนาจแล้ว พฤติกรรมของผู้นำในการใช้อำนาจก็แตกต่างกัน บางคนต้องการทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้สังคมได้รับผลประโยชน์จากผลงานของเขาไปนานแสนนาน บางคนดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำอยู่เป็นเวลานาน แต่ก็ไม่มีผลงานอะไรหลงเหลือให้สังคมจารึกไว้ได้ ว่าเป็นผลงานของเขา

บางคนเมื่อเข้าสู่อำนาจแล้ว ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยึดถือคุณความดีเป็นที่ตั้ง เมื่อหมดจากอำนาจไปแล้วก็จะไม่พบการทุจริต คอรัปชัน เล่นพรรคเล่นพวก หรือใช้อำนาจไปในทางที่ผิดทำนองคลองธรรม แต่บางคนก็จะใช้อำนาจแสวงหาทรัพย์สินมาโดยมิชอบ หรือใช้อำนาจปราบปรามผู้ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามทางความคิดอย่างรุนแรงเกินขอบเขตของกฎหมายและศีลธรรมอันดี เมื่อหมดอำนาจไปแล้วก็ถูกขูดขูดความไม่ถูกต้องขึ้นมาโดนผู้คนประณาม (ณรงค์ ลินสวัสดิ์ 2538: 153)

ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่า การที่จะเป็นผู้นำที่ดีนั้นจำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติตามหลักพุทธธรรม จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่น และเป็นผู้ตามที่ทำให้ความร่วมมือเพื่อที่จะนำสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ ผู้นำที่จะนำบุคคลอื่นนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก ยิ่งกลุ่มบุคคลที่มีขนาดใหญ่เท่าใด ความสำคัญของผู้นำที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งทวีความสำคัญเป็นเงาตามตัวขึ้นไป กลุ่มใดได้ผู้นำที่ดี สมาชิกในกลุ่มก็พลอยดีไปด้วย ในทางตรงกันข้ามกลุ่มใดได้ผู้นำที่ไม่ดี สมาชิกในกลุ่มก็ต้องประสบกับความลำบาก (สุรศักดิ์ ม่วงทอง 2543: 2)

หากเรานำคุณสมบัติและธรรมที่ผู้ปกครองพึงปฏิบัติมาใช้เป็นส่วนเสริม ก็จะเป็นประโยชน์สำหรับยุคปัจจุบัน เพราะในปัจจุบันไม่มีเกณฑ์เลยว่า ผู้ปกครองควรมีธรรมอะไรบ้าง

เป็นแต่ผ่านกระบวนการหรือผ่านระบบทางการเมืองก็ถือว่าถูกต้อง เราอาจหวังไม่ได้ว่าผู้ปกครองในปัจจุบันจะมีคุณสมบัติอย่างที่เราพุทธองค์กำหนด แต่อย่างน้อยถ้าคุณสมบัติเช่นนั้น เป็นคุณสมบัติที่เป็นอุดมคติก็น่าจะนำมาใช้วัดได้ว่า ผู้ปกครองเข้าใจอุดมคติเพียงใด ยังหย่อนในข้อใด (ปรีชา ช้างขวัญยืน 2543: 82)

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2475 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน (2551) เป็นเวลานานถึง 76 ปี มีนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่บริหารประเทศมาแล้ว 26 คน แต่ละคนล้วนมีบุคลิกภาพ การทำงาน การดำเนินนโยบายที่แตกต่างกัน บางคนประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำ แต่บางคนก็ไม่ประสบความสำเร็จ และการที่ผู้นำแต่ละคนมีวิธีการบริหารประเทศแตกต่างกันออกไป ก็เพราะการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ทักษะคติ ความเชื่อ และสิ่งอื่นๆ สิ่งเหล่านี้นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้นำมีบุคลิกภาพ และการทำงานในรูปแบบที่แตกต่างกัน และการที่ประเทศจะเจริญก้าวหน้าหรือถดถอยหลัง ปัจจัยสำคัญมาจากการบริหารประเทศของนายกรัฐมนตรีเป็นหลัก

ตลอดระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2551) สถานการณ์การเมืองในประเทศอยู่ท่ามกลางความขัดแย้ง ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ทั้งจากตัวนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุใดบ้านเมืองถึงมีแต่ความขัดแย้ง ความวุ่นวาย สาเหตุหลักๆ มาจากใคร คำตอบที่ได้ก็น่าจะมาจาก ผู้บริหารหรือผู้นำประเทศ ประเทศชาติจะเจริญรุ่งเรืองหรือประสบกับภาวะวิกฤติมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมเกิดจากการบริหารประเทศของผู้นำเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้มองเห็นถึงปัญหาสำคัญได้ว่า ปัญหาในเรื่องของผู้นำเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะหากบ้านเมืองยังต้องตกอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้ง การเอารัดเอาเปรียบ การทุจริตคอร์รัปชัน อยู่อย่างนี้แล้ว บ้านเมืองจะเดินหน้าไปได้อย่างไร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาท แก่คณะรัฐมนตรีอยู่เสมอว่า ให้ระลึกถึงการเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริตในการบริหารบ้านเมือง และเมื่อบ้านเมืองเกิดความขัดแย้งรุนแรง อันเนื่องมาจากการบริหารของผู้นำหรือรัฐบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ก็ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทเพื่อเป็นการเตือนสติ และมีผลให้เหตุการณ์บ้านเมืองสงบลง ทำให้ผสมกันต่างชาตซึ่งถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่มีต่อพสกนิกรของพระองค์ มิได้ทรงมีแต่พระบรมราโชวาทและพระราชกรณียกิจต่างๆ เท่านั้น แต่ยังทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก เพื่อเป็นการเตือนสติ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนทั้งหลายอีกด้วย

ประเวศ วะสี ชี้จุดอ่อนให้แก่สังคมไทย คนไทยควรตระหนักและช่วยกันหาทางแก้ไข คือ การเร่งเสริมสร้างภาวะผู้นำ ให้เกิดขึ้นกับผู้นำทุกกลุ่ม องค์กร สถาบัน ผลจากการขาดภาวะผู้นำ ที่ดีในระดับต่าง ๆ ได้ส่งผลต่อในเวทีการเมืองระดับประเทศ คือ ทำให้เราขาดผู้นำทางการเมืองที่ดี และมีคุณภาพอีกมาก (<http://www.phrathai.net/news/detail.php?catid=4&groupid=0&ID=3480>)

ในทุกสังคมประเทศล้วนแล้วแต่ต้องการผู้นำที่ดี มีความรู้ความสามารถรวมถึงควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและศีลธรรมด้วย จะเห็นได้ว่าเมื่อใดที่ผู้นำขาดคุณธรรม ศีลธรรม แล้วย่อมเป็นที่มาของการเกิดการขัดแย้งและอาจลุกลามไปจนเกิดการต่อต้านที่รุนแรง ไม่เพียงแต่ในชีวิตมนุษย์ประจำวันที่ต้องการผู้นำที่ดี แม้แต่ในวรรณกรรมยังได้แสดงข้อคิดต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวกับผู้นำที่ดี ผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีศีลธรรมและคุณธรรมรวมถึงยังสื่อให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในอีกหลาย ๆ ประการ ดังเช่น บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก

งานวรรณกรรมนี้เปรียบเสมือนเพชรที่เจียรนัยด้วยช่างฝีมือ ประณีต สูงคุณค่า แต่ละเหลี่ยม แต่ละมุม ล้วนดึงดูดใจให้หยุดคิด พินิจพิจารณา นักพัฒนาได้แง่คิดมุมมองในวิถีทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน นักภาษาศาสตร์ก็จะได้เห็นถึงความไพเราะงดงามของภาษา และการเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ ผู้รู้ทางด้านศาสนาก็จะได้แง่คิดทั้งในแง่จริตของการสืบทอดพระศาสนาเป็นลายลักษณ์อักษร และความลุ่มลึกของปรัชญาชีวิตที่เป็นพุทธปรัชญา รวมทั้งท่านที่เป็นครูก็จะเห็นแง่มุมมากมายในการสั่งสอน เรียนรู้ และอบรมบ่มนิสัยเยาวชนของเรา

(www.praphansam.com/new/c_lift/detail.asp?ld=139_23k)

กรณีที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของเรา ทรงมีความแน่วแน่ในการประกอบพระราชกรณียกิจ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของทวยราษฎร์และประเทศชาติมาตลอดระยะเวลา ๖๐ ปี ที่ทรงครองราชย์นั้น เพราะพระองค์ทรงถึงพร้อมด้วยความเพียร และความเพียรนั้นก็คือประเด็นหลักของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้

บทพระราชนิพนธ์ 1 ใน 4 เรื่อง ที่ประชาชนชาวไทยทั่วไปล้วนรู้จักกันเป็นอย่างดี คือ บทพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่เกิดจากการที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัย และทรงศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามาเป็นระยะเวลานาน เพราะทรงมีพระราชหฤทัยอันแน่วแน่ในการที่จะประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาสังคมประชาชน และประเทศชาติ จึงได้ทรงสร้างสรรค์งานพระราชนิพนธ์เรื่อง

“พระมหาชนก” นี้ขึ้น (www.praphansam.com/new/c_lift/detail.asp?ld=139_23k)

พระมหาชนกจึงมีความเป็นมาตามพระราชปรารภในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เหตุจาก เมื่อ พ.ศ. 2520 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธัมมสาโรธมหารเถระ) วัดราชผาติการาม เรื่องพระมหาชนก เสด็จทอดพระเนตรพระ

ราชอุทยาน ในกรุงมิลลา (ซึ่งเป็นเมืองของอินเดียโบราณ ก่อนสมัยของพระพุทธเจ้า) เรื่องมีใจความว่า ที่ทางเข้าสวนหลวงมีต้นมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล อีกต้นหนึ่งไม่มีผล ทรงลิ้มรสมะม่วงอันโอชาแล้วเสด็จเยี่ยมอุทยาน เมื่อเสด็จกลับออกจากสวนหลวง ทอดพระเนตรเห็นมะม่วงที่มีผลรสดีถูกข้าราชการบริพารดึงทิ้งจน โค้นลง ส่วนต้นที่ไม่มีลูกก็ยังคงตั้งอยู่ตระหง่าน แสดงว่าสิ่งใดดีมีคุณภาพ จะเป็นเป้าหมายของการข้อยแย้งและจะเป็นอันตรายในท่ามกลางผู้ที่ขาดปัญญา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัย จึงทรงค้นเรื่องพระมหาชนกในพระไตรปิฎก (พระสูตรตันตปิฎกขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2) และทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษตรงจากมหาชนก ชาดก ตั้งแต่ต้นเรื่องโดยทรงดัดแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

พระมหาชนกบำเพ็ญวิริยะบารมีไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ จนกระทั่งได้ทรงครองราชย์สมบัติ และนำความเจริญมั่งคั่งแก่กรุงมิลลาด้วยพระปรีชาสามารถมาถึงตอนเรื่องต้นมะม่วง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า การที่พระมหาชนก จะเสด็จออกทรงแสวงโมกขธรรมยังไม่ถึงเวลาอันสมควร เพราะว่าได้ทรงสร้างความเจริญแก่เมืองมิลลายังไม่ครบถ้วน กล่าวคือข้าราชการ นับแต่อุปราชจนถึงคนรักษาช้าง รักษาม้าและนับแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะเหล่าอมาตย์ ล้วนจารึกใน โมหภูมิทั้งนั้น ไม่มีความรู้ทั้งวิทยาการ ทั้งทางปัญญายังไม่เห็นความสำคัญของผลประโยชน์แท้แท้ของตนเอง จึงต้องตั้งสถานอบรมสั่งสอนให้เบ็ดเสร็จ อนึ่ง พระมหาชนกยังต้องทรงปรารภเรื่องการอนุบาลต้นมะม่วงตามวิสัยใหม่เก่าวิธีอีกด้วย

พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” นี้มีคติเตือนใจและข้อคิดแห่งธรรมหลายข้อที่แสดงให้เห็นถึงตัวอย่างของการบำเพ็ญธรรมอันจะเป็นแบบอย่างให้คนทั่วไปได้ถือปฏิบัติตามและให้มั่นใจในผลแห่งการปฏิบัตินั้นๆ ด้วยประการเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องในมหาชนกชาดกให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน โดยมีพระราชดำริว่าพระมหาชนกจะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่า หากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลมหาชนกชาดกเสร็จสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2531 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์ใน โอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล ให้เป็นเครื่องพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของสาธุชนทั้งหลาย”

(www.moomkafae.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=147534-39k)

บทพระราชนิพนธ์นี้ เป็นไปในลักษณะของการแปลตรงจากต้นฉบับ คือ พระไตรปิฎก แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดัดแปลงแต่งเสริมเรื่องราวบ้างเล็กน้อยตอนท้ายเรื่อง บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกจึงอาศัยโครงเรื่องของมหาชนกชาดก และสาระสำคัญหลักๆ อันได้แก่ คุณงามความดี และคติธรรมต่างๆ แนวคิดที่โดดเด่นอย่างมากซึ่งปรากฏในบทพระ

ราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก คือ แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องคุณสมบัติของผู้นำ บทพระราชนิพนธ์ได้สะท้อนมุมมองในเรื่องคุณสมบัติที่สำคัญหลายประการ เช่น ความเพียร ความกล้าหาญ ความมีปัญญา รวมถึงการปรารถนาให้ผู้อื่นมีปัญญา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องราวในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง

พระมหาชนก เนื่องจากพระมหาชนก จัดได้ว่าเป็นหนังสือแห่งความเพียร ซึ่งความเพียรนี้จัดอยู่ในคุณสมบัติของผู้นำ ด้วยเค้าคิดเดิมแห่งพระชาดก ด้วยภาษาที่ทรงพระราชนิพนธ์ และด้วยรูปธรรมแห่งพระราชจริยาวัตร อันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติเป็นต้นแบบ ตลอดเวลายาวนานที่เสด็จอยู่ในราชสมบัติ พระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” จึงเป็นบันทึกแห่งความเพียรอันสมบูรณ์ ที่พสกนิกรผู้ได้อ่านจะพึงยึดถือเป็นแบบอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำ พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก มาศึกษา ถึงแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ ซึ่งสะท้อนผ่านพระราชนิพนธ์นี้ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นผู้นำของพระมหาชนกที่มีต่อพสกนิกรของพระองค์ ตลอดจนความเพียรของพระมหาชนกที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมาก และเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้อ่านเป็นอย่างยิ่ง อีกประการก็เพื่อจะสะท้อนแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับนักการเมืองไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเด็นความอดทนหรือความเพียรพยายามที่นักการเมืองควรมีการประยุกต์ปฏิบัติตาม และในด้านคุณธรรมอันประกอบด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นคุณลักษณะที่คนในสังคมส่วนใหญ่อยากให้นักการเมืองปฏิบัติจนเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองให้ดีขึ้น ซึ่งภายใต้บทพระราชนิพนธ์นี้สามารถสะท้อนแนวคิดดังกล่าวได้ จึงเป็นที่มาของการศึกษาภายใต้วัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้

และจากข้อคิดเตือนใจในเค้าโครงของเรื่องนั้นก็เพื่อจะสะท้อนถึงแนวคิดในด้านของผู้นำอันจะนำมาประยุกต์ เพื่อพัฒนานักการเมืองไทยที่เป็นอยู่ในยุคปัจจุบัน เนื่องจากสิ่งหนึ่งที่สังคมเราไม่อาจปฏิเสธได้คือ การมีกรอบในการประพฤติปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตทุกๆด้าน ซึ่งด้านการเมืองนั้นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตัวผู้นำ ซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะที่สำคัญในการกำหนดหรือชี้นำประการต่างๆ อันมีผลกระทบต่อผู้ตามหรือสังคมประเทศชาตินั่นเอง เมื่อกล่าวถึงความจำเป็นของผู้นำแล้วก็ไม่อาจปฏิเสธได้อีกเช่นกันว่า ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ย่อมต้องมีผู้นำหมู่ฝูง อยู่เสมอเป็นกฎของธรรมชาติที่เห็นได้โดยความเป็นรูปธรรม

ดังนั้นเมื่อผู้นำมีความสำคัญต่อสังคมถึงเพียงนี้ ก็ควรที่จะพิจารณาศึกษาให้เห็นและเข้าใจ ถึงวิถีหรือ วิธีการเลือกเฟ้นพิจารณาในประเด็นต่างๆ การศึกษาวิจัยแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกนี้ ก็จะได้ทราบ แนวคิด ข้อควรปฏิบัติ วิธีการเลือกพิจารณาหรือการดำเนินตามหลักการต่างๆ ที่ควรคำนึงถึง หรือถือเป็นข้อยึดเหนี่ยว เพื่อให้บรรลุเป็นหมายของการเป็นผู้นำ ซึ่งในปัจจุบันเท่าที่ประจักษ์อยู่ ผู้นำทางการเมืองไทยล้วนมีความบกพร่องใน

หลายๆด้าน เช่น ด้านความเพียรพยายาม การเป็นผู้นำที่ดี หลักการคิดที่สุจริตยุติธรรมเป็นอาทิ ซึ่งเมื่อเรื่องต่างๆในประเด็นเหล่านี้ขาดหายไป บริบทความเป็นผู้นำในทางการเมืองไทยก็อาจจะแย่งและเสื่อมลงๆ เป็นลำดับ

ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องพระมหาชนก ก็เพื่อจะสะท้อนถึงแนวคิดในการเป็นผู้นำทางการเมือง และข้อประพฤติปฏิบัติต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการคัดเลือกพิจารณา ผู้นำทางการเมืองไทย เนื่องจากวัตถุประสงค์ของบทพระราชนิพนธ์นั้น ต้องการแสดงให้เห็นถึงความพากเพียรพยายามของพระมหาชนก ในฐานะส่วนพระองค์เองประการหนึ่ง ในฐานะของผู้นำประการหนึ่ง อีกทั้งแนวคิดผู้นำของพระมหาชนกที่ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์ จนเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติที่พระองค์ปกครองนั้น ผู้ศึกษาวิจัยเล็งเห็นถึงความพากเพียรพยายามตลอดจนข้อประพฤติปฏิบัติ ที่พระองค์ทรงแสดงออกว่า เป็นประโยชน์ที่น่ายึดถือ และควรที่จะนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ และในขณะเดียวกันเพื่อที่จะนำแนวคิดมาเป็นแนวทางให้กับพสกนิกรได้เป็นเครื่องยึดถือ หรือเป็นแนวทางปฏิบัติอันจะได้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไปอันเป็นที่มาของปัญหาสำคัญที่ว่า แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” มีลักษณะเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ต้องการศึกษาดังแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำที่ปรากฏใน
บทพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก

3. ขอบเขตของการวิจัย

- 3.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ
- 3.2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการตีความ
- 3.3 ศึกษาแนวคิดผู้นำในบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหาชนก

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยกย่อง ขอมรับ หรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำของกลุ่มหรือองค์กร เป็นผู้ที่มีความสามารถที่เกิดจากตัวเอง สามารถชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม รวมทั้งจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆเพื่อให้สำเร็จตามความมุ่งหมายของตนและสมาชิก จนความสามารถของเขาเป็นที่ยอมรับ หรือยกย่องของกลุ่มให้เป็นผู้นำ และนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

4.2 ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลแสดงลักษณะส่วนตัว เมื่อได้มีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเป็นความสามารถที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการทำงานร่วมกัน ทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายหรือผลสำเร็จ

4.3 พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก คือ พระมหาชนกฉบับปกอ่อน จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มขนาด ๑๔.๖x๒๑.๐๐ เซนติเมตร เนื้อในพิมพ์ด้วยกระดาษอาร์ตมัน ๑๐๕ แกรม หนา ๑๗๘ หน้า ซึ่งในงานวิจัยจะใช้คำว่า บทพระราชนิพนธ์

4.4 พระไตรปิฎก คือ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.5 แนวคิด หมายถึง ความคิดที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง ซึ่งมีกฎระเบียบแบบแผนรูปแบบวิธีการต่างๆในการจะดำเนินการให้เป็นผลในการปฏิบัติ อย่างไร

4.6 แนวคิดผู้นำ หมายถึง ความคิดที่มีแนวทางในการปฏิบัติ ของบุคคลที่ได้รับการยอมรับ หรือการคัดเลือก หรือแต่งตั้ง ให้เป็นผู้นำกลุ่ม อันเกิดจากความสามารถของเขาเอง และสามารถนำพากลุ่มไปสู่เป้าหมายได้

4.7 บทบาทของผู้นำ หมายถึง บทบาทที่ผู้นำทางการเมืองแสดงออกในด้านการบริหารการปกครอง ที่มีผลต่อความเป็นอยู่หรือดำรงอยู่ของผู้ได้บังคับบัญชา และความเป็นไปของกลุ่ม พรรคและประเทศเป็นต้น

4.8 หน้าที่ของผู้นำ หมายถึง หน้าที่ที่ผู้นำจะต้องกระทำตาม เป้าหมายที่กลุ่มคาดหวัง หรือตามกฎหมายบัญญัติที่ผู้นำนั้นดำรงสถานะอยู่ เช่น หน้าที่ให้การปกป้อง ให้ความปลอดภัยแก่สมาชิก ในการวางแผนนโยบาย ในการเป็นตัวแทนกลุ่ม หรือ ในการเป็นบุคคลตัวอย่าง เป็นต้น

4.9 สัญลักษณ์ของผู้นำ หมายถึง ลักษณะอันเป็นนามธรรมที่เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของผู้นำซึ่งมีผลต่อผู้อยู่ภายใต้การปกครอง และผู้อยู่ภายใต้การปกครองยึดถือลักษณะนามธรรมนั้นเป็นเครื่องกำกับผู้นำ

4.10 คุณสมบัติของผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นองค์ประกอบ ทั้งในส่วนที่ติดตัวมากับบุคคลตั้งแต่กำเนิด และทั้งที่ขวนขวายหาเพิ่มเติม อันมีลักษณะเด่นและเป็นคุณสมบัติพิเศษต่อการเป็นผู้นำของมนุษย์

4.11 บารมีของผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติพิเศษของบุคคล ซึ่งทำให้เขามีความแตกต่างจากคนธรรมดาและคนอื่น ๆ ทำให้ดูเหมือนว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่เหนือมนุษย์ หรืออย่างน้อยก็ต้องมีคุณสมบัติบางอย่างเป็นพิเศษ ซึ่งคุณสมบัติพิเศษนั้น ส่งเสริมความเป็นผู้นำของเขาด้วย

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดผู้นำในพระมหากษัตริย์

5.2 เพื่อเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำซึ่งสะท้อนผ่านบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง

พระมหากษัตริย์